

ARTIKEL

Pædagogiske rutiner og hverdagspædagogik

Stadig flere dagtilbud er karakteriseret ved at have en bevidst og reflekteret fælles pædagogik og pædagogisk praksis, som betyder at det pædagogiske personale forholder sig fælles og aktivt til og arbejder målrettet og systematisk med at fremme børnenes sundhed, trivsel, udvikling og læring i forhold til det samlede hverdagsliv i institutionen (Krogh, Smidt og Stæhr, 2013).

Vi opdeler hverdagslivet i daginstitutioner i livs- og læringsmiljøer (Krogh og Smidt, 2009a og 2013):

- Pædagogiske aktiviteter
- Leg og børnekultur
- Pædagogiske rutiner

De pædagogiske aktiviteter er en samlebetegnelse for det, de voksne planlægger, organiserer og gennemfører for og med børnene; ture, projekter, emnearbejder, forskellige skabende og/eller fysiske aktiviteter, dét man traditionelt forbinder med pædagogik, men som kun udgør en del af den samlede pædagogik.

Børnenes lege og kultur er et andet livs- og læringsmiljø i daginstitutionerne, og er dét børnene foretager sig med hinanden og på egen hånd når der er legetid i hverdagen. Børnenes selvorganiserede leg og legekultur står her centralt. Det pædagogiske personale har ligeledes en aktiv rolle med forskellige opgaver i dette livs- og læringsmiljø. Eksempelvis som iagttagere, fødselshjælpere, beskyttere, inspiratorer, konfliktlødere, udviklere af legebefordrende fysiske og mentale miljøer samt eventuelle legepartnere på børnenes præmisser.

Pædagogiske rutiner

De pædagogiske rutiner er en samlebetegnelse for de forskellige funktioner og daglige gøremål, der knytter sig til varetagelsen af institutionens funktioner i forhold til børnenes grundlæggende behov for søvn, mad, hygiejne, påklædning osv., som udgør en omfattende del af hverdagslivet og pædagogikken. Der foregår pædagogik og læring i garderoben, ved de daglige måltider, på badeværelset når børnene skal vaske hænder, have skiftet ble, gøres putteklar eller på toilettet, puttes og i forbindelse med børnenes ankomst og henholdsvis modtagelse i dagtilbuddet, og afsked med forældrene om morgenen og det modsatte om eftermiddagen i forbindelse med hentning af børnene: Garderobepædagogikken, måltidspædagogikken, badeværelsespædagogikken, modtagelsespædagogikken etc.

De pædagogiske rutiner er skelettet i det pædagogiske arbejde, og indgår centralt i hverdagslivet. De pædagogiske rutiner er særdeles betydningsfulde

idet de er daglige, tilbagevendende og vedvarende, og er spredt ud over dagen, og udgør den rytme som også al anden pædagogisk arbejde må udfolde sig i forhold til, og er indlejret i. De pædagogiske rutiner har ikke aktiviteternes flygtighed: Indholdet i de pædagogiske aktiviteter skifter og forsvinder igen, men de pædagogiske rutiner fortsætter og bliver ved at være der og er der altid, hver eneste dag. Det barn, der har det svært med og i en bestemt pædagogisk aktivitet, bliver snart fri for den, men det gælder ikke for de pædagogiske rutiner.

Der kan være en tendens til at rutinerne betydning bliver undervurderet i forståelsen af institutioners funktion og organisering, selv om de sædvanligvis har stor betydning for brugerne – i dette tilfælde børnene (Goffman 2006). De pædagogiske rutiner har et stort potentiale for at fremme det pædagogiske personales indsigt i børnenes sundhed og trivsel, og der er et omfattende potentiale i at tilrettelægge de pædagogiske rutiner således at de konkret bidrager til at fremme børnenes sundhed og trivsel og øge børnenes viden om sundhed og hygiejne.

Måden, hvorpå de pædagogiske rutiner organiseres, gennemføres og praktiseres i institutionerne i hverdagen, har afgørende betydning for i hvilken udstrækning de pædagogiske rutiner indeholder et indbygget læringspotentiale, og fungerer som kvalitativt livs- og læringsrum for børnene, og arena for udvikling af blandt andet:

- Evne til indlevelse og hjælpsomhed
- Selvhjulpethed
- Selvstændighed
- Dannelse, selvdannelse og relationsdannelse
- Handleevne
- Samarbejde og deltagelse i fællesskaber

Alt sammen væsentlige elementer i udviklingen af børnenes trivsel, sundhedsmæssige tilstand og virke.

Organiseringen af de daglige rutiner er en del af det pædagogiske arbejdsfelt, som indgår i det pædagogiske personales organisering af hverdagen. Det pædagogiske personale ser ikke alene afviklingen af rutinerne ud fra en praktisk synsvinkel, hvor nogle nødvendige arbejdsopgaver i forbindelse med måltider, påklædning i garderoben etc. skal afvikles. Men som et mulighedsrum for vigtig læring, kompetenceudvikling og levet liv for børnene, der kan udfoldes i større eller mindre udstrækning, afhængigt af de aktuelle muligheder i institutionen, og det pædagogiske personales fokus på at involvere og inddrage børnene i de forskellige pædagogiske rutiner og opgaver, der skal løses i løbet af dagen i institutionerne. Hvis ikke det sker vil det påvirke børnenes trivsel og sundhed og betyde tab af udviklings- og læringsmuligheder for børnene, og øget adskilthed fra de pædagogiske medarbejdere, der har travlt med at ordne de praktiske opgaver, der også er knyttet til de pædagogiske rutiner.

Læring kan defineres som en proces, der resulterer i adfærds, holdnings- og værdiændringer i et menneske (Hermansen, 1996). Læring er kontekstuel og indlejret i de sociokulturelle sammenhænge og praksisfællesskaber, hvori deltagelsen udfolder sig (Lave og Wenger, 2003). Og det er afgørende, at læringsindholdet er afstemt i forhold til det den lærende kan i forvejen (Vygotskij, 1982). Der er endvidere nogle forhold omkring småbørns læring og læreprocesser, der stiller sig i særlig skærpet grad, og er vigtige at have øje for.

Børn er i høj grad kropslige, emotionelle, sanselige og meningsføgende og -skabende. De lærer gennem at bruge deres forskellige sanser, og tilegner sig erfaringer og viden gennem egne aktive handlinger, og deres følelsesmæssige og opmærksomhedsmæssige tilstand har afgørende betydning for deres sundhed, trivsel og læring. Lige såvel som, at de i udtalt grad er menings- og betydningssøgende, og leder efter meninger og betydninger i den verden de lever i, og er i fuld gang med at tilegne sig og være deltager i og medskaber af (Gulløv, 1999), hvilket betyder at meningsfuldhed og oplevet relevans for barnet har afgørende betydning for deres trivsel, sundhed, engagement og læring. Desuden har de relationer børnene indgår i fundamental stor betydning for deres læring, både til de voksne og til de andre børn (Bae, 2004).

Det er umiddelbart meningsfuldt for børnene at være med og blive inddraget i og være aktør og deltager i de daglige pædagogiske rutiner i institutionerne. Børn har brug for og profiterer af at blive taget i brug og deltage aktivt i og bidrage til det fælles daglige liv, og de opgaver, der skal løses.

Det betyder også noget for børnene, at de kan se sammenhængen og meningen med det, de gør og det der sker:

”Når jeg sætter tallerkener og bestik på bordet, er det fordi vi skal bruge det lige om lidt, når vi skal spise.”

”Når jeg selv tager min flyverdragt på, kan jeg komme ud på legepladsen, hvor jeg skal klatre.”

Børnene oplever, at deres deltagelse i og bidrag til de pædagogiske rutiner, har en direkte konsekvens for det der sker, og det de skal om lidt, hvilket bidrager til at gøre det meningsfuldt.

Inddragelse af børnene i de daglige praktiske gøremål og pædagogiske rutiner fremmer potentielt børnenes sundhed og trivsel, eksempelvis børnenes oplevede meningsfuldhed, engagement, medansvar og ansvarlighed, livsmod og livsduelighed, social og kulturel indlejretthed, deltagelses- og samarbejds muligheder i fællesskaber og selvværd idet muligheder for succesoplevelser øges. Følelsen af at kunne ”bruges”, deltage i fællesskaber, kunne bidrage, have værdi og betydning og være nødvendig styrkes. Desuden fremmes også en lang række forskellige kompetencer hos børnene, eksempelvis personlige, sociale, kulturelle, sproglige og motoriske.

De pædagogiske rutiner spille også en særlig og vigtig rolle i forhold til en af de allerhøjest prioriterede politiske og pædagogiske dagsordener: Inklusion af børn

i udsatte positioner, idet der umiddelbart er indbyggede aktive deltagelsesmuligheder for børnene. Rutinerne gør det muligt at indgå i et naturligt fællesskab med andre omkring en fælles situation, praktisk aktivitet og konkret opgave, der skal udføres eller løses sammen med andre børn og voksne.

De mange praktiske opgaver i de pædagogiske rutiner, eksempelvis omkring måltiderne, kan – hvis der arbejdes systematisk og reflekteret med at organisere rutinerne – skabe forskellige situationer, hvor det pædagogiske personale kan komme tæt på det enkelte barn eller en gruppe af børn, eksempelvis ved borddækning eller fejning efter måltidet. Sådanne situationer er oplagte til samtale og læring, men også til at blive klogere på være med til at fremme det enkelte barns og børnegruppens sundhed og trivsel.

Litteratur

- Bae, B. (2004): Dialoger mellom førskolelærer og barn – en beskrivende og fortolkende studie. HiO-rapport 2004 nr. 25. Oslo.
- Goffman, E. (2006): Anstalt og menneske. Paludan. København.
- Gulløv, E. (1999): Betydningsdannelse blandt børn. Gyldendal. København.
- Hermansen, M. (1996): Læringens univers, Forlaget Klim.
- Krogh, S. og Smidt, S. (2009a): Anerkendelse og iagttagelse i børnehøjde. Om pædagogisk arbejde med børn med behov for en særlig indsats. Dansk Psykologisk Forlag. København.
- Krogh, S. og Smidt, S. (2013): Dokumentation og pædagogik. I Ritchie (red): Metoder i pædagogisk praksis. Billesøe og Baltzer. P. 139-155.
- Krogh, S., Smidt, S., og Stæhr, M. (2013): Midtvejsevaluering. Klynger i udvikling 2. UCC. København.
- Lave, J. og Wenger, E. (2003): Situeret læring og andre tekster. Hans Reitzels forlag. København
- Vygotskij, L. Semyonovich (1982): Om barnets psykiske udvikling, Nyt Nordisk forlag.